

28 בינואר 2009

מספרנו : ת/36

לכבוד
מר מני מזוז
היועץ המשפטי לממשלה
גם בפקס : 02-6467001

לכבוד
תא"ל אביחי מנדלבליט
הפרקליט הצבאי הראשי
גם בפקס : 03-5694526

שלום רב,

הנדון: תנאי החזקתם של העצורים מעזה – יחס משפיל ובלתי אנושי

סימוכין : מכתבנו מיום 8.1.09

תשובת הפצ"ר מיום 19.1.09

בהמשך לפנייתנו מיום 8.1.09 ולתשובת הפצ"ר מיום 19.1.09 (העתקים מצ"ב), הננו לשוב ולפנות אליכם בשם האגודה לזכויות האזרח בישראל, הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר, רופאים לזכויות אדם, בצלם, יש דין ועדאלה, בתלונה על התנאים המחפירים, שבהם הוחזקו פלסטינים מרצועת עזה שנעצרו והיחס המשפיל והבלתי אנושי כלפיהם, מרגע מעצרים ועד להעברתם למשמורת שירות בתי הסוהר, וזאת בניגוד להצהרות בתשובת הפצ"ר שבסימוכין. תלונה זו נסמכת על מידע שהגיע לידינו, ובכלל זה עדויות של עצורים, שנגבו בידי עורכי דין מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים, וכן עדות שנמסרה למוקד להגנת הפרט.

כפי שיפורט להלן, עדויות אלה הן רק קצה הקרחון של המידע, המתחיל להגיע לידינו, החושף למרבה הצער תמונה קשה ועגומה של טיפול בלתי הולם באנשים, אשר נעצרו בידי הצבא במהלך הלחימה בעזה. תמונה זו מחזקת עד מאד את הצורך הדחוף, עליו הצבענו במכתבנו, בקיום פיקוח הולם על תנאי מעצרים של אנשים, הנכלאים בידי הצבא, בייחוד בתנאי לחימה.

בפנייתנו שבסימוכין התרענו מפני החשש המוגבר לפגיעה בכבודם ובשלמות גופם של עצורים, המוחזקים בידי הצבא מחוץ למתקנים מוכרים, ללא כל פיקוח אפקטיבי על תנאי המעצר ועל אופן הטיפול בעצורים. ואכן, בניגוד מוחלט לאמור בסעיף 3 לתשובה שבסימוכין, מהעדויות שהגיעו לידינו עולה תמונה מחרידה של תנאים אכזריים, בלתי אנושיים ומשפילים, בהם

האגודה לזכויות האזרח בישראל, ת"ד 34510, ירושלים 91000, טלפון: 02-6521218, פקס: 02-6521219

www.acri.org.il, lila@acri.org.il

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, ת.ד. 4634 ירושלים 91046, טל: 02-6429825, פקס: 02-6432847

www.stoptorture.org.il, bana@stoptorture.org.il

המוקד להגנת הפרט, רח' אבו עוביידה 4, ירושלים 97200, טל: 02-6283555, פקס: 02-6276317

www.Hamoked.org.il, mail@hamoked.org.il

הוחזקו עצורים פלסטינים במשך הימים הראשונים של מעצרים, לרבות עדויות בדבר אלימות שהפעילו חיילים וחוקרים, ואשר נגיש לגביהן תלונות בנפרד.

כך, למשל, עצורים רבים הוחזקו בתוך מחפורות,¹ שנחפרו כנראה בידי הצבא, בעומק שבין 2-3 מטרים לתוך האדמה. הם הוחזקו במחפורות אלה, קטינים כבגירים, במשך שעות ומימים (במקרים רבים יומיים שלמים, במקרים אחרים אף יותר), חשופים לקור העז ולפגעי מזג אוויר, אזוקים ולעתים גם מכוסים עיניים. במחפורות אלה לא היו תנאים סניטריים, שיאפשרו לאנשים לעשות את צרכיהם, ואילו אוכל שמיכות, ככל שסופקו, ניתנו במשורה, והעצורים סבלו מרעב. חמור מכך, נראה כי מקצת המחפורות מוקמו בסמוך לטנקים ובאזורים מובהקים של לחימה, תוך הפרה בוטה של האיסור במשפט הבינלאומי ההומניטארי על החזקת שבויים ועצורים באזורים חשופים לסכנה.² מהמידע שהגיע אלינו עולה, כי בכל מחפורת כזאת הוחזקו בממוצע כ-70 בני אדם, כך שבסך הכול נראה כי עשרות ואולי מאות אנשים נחשפו לתנאים מחפירים אלה בשטח.

גם לאחר שהעצורים הוצאו מהמחפורות, נמשך הטיפול הבלתי הולם בהם. עצור אחד מספר, כיצד נדרש לשהות לילה שלם במשאית, כבול באזיקים, עם עוד עשרות בני אדם, עם שמיכה אחת לכל שני אנשים; עצור נוסף מספר על השעות הארוכות שנדרש לשהות בגשם, תחת כיפת השמיים; ועצור אחר מספר על הימים הארוכים, בהם שהה חשוף לתנאי מזג אוויר קשים, ללא שמיכות, ללא אוכל וללא מים. רבים מספרים על אלימות קשה ועל השפלות, אליהן נחשפו מצד חיילים.

במקרים "חמורים פחות" הוחזקו עשרות עצורים, כשהם אזוקים בידיהם, בחדר באחד הבתים בשכונה, ולעתים גם כשהם מכוסים עיניים בחדר השירותים או המקלחת, וזאת במשך שעות ואף ימים.³

בשלב מסוים, לאחר מסע השפלה ארוך ומייגע בשטח, הועברו העצורים למחנה צבאי בתוך ישראל, ששמו או מיקומו לא נמסר להם. אנו מעריכים, כי מדובר במחנה "שדה תימן". שם נבדקו העצורים בידי איש רפואה, והם צולמו ונחקרו. תחילה הם הוחזקו באולם גדול, בתנאים טובים מעט יותר מאלה ששררו בשטח (חולקו להם למשל שמיכות ומזרנים דקים), ולאחר מכן חלקם הועבר לתאי בידוד או לקרוואנים מגבס, שם שהו שוב בתנאים קשים משפילים – למשל ללא שירותים או מקלחת. עצור אחד מספר, כיצד נדרש להשאיר באולם הגדול – ולא להביא עימו לתא הקטן – אף את השמיכה והמזרון הדק שניתנו לו.

הדברים הקשים המתוארים במכתב זה – המעידים כי לקחי העבר טרם הופנמו כנדרש – מחייבים קיום חקירה עצמאית, ממצה ובלתי תלויה, כדי להבטיח שלא יישנו. אנו פונים אליכם בבקשה להורות על קיומה של חקירה כזאת.

¹ או "גיורה" בשפה הערבית.

² ראו למשל סעיף 49 לאמנת ג'נבה הרביעית וסעיף 19 לאמנת ג'נבה השלישית.

³ כפי שנמסר למשל בתלונת הוועד הציבורי נגד עינויים בשמו של מר מחמד כסאב מיום 19.1.09, רצ"ב.

בנוסף, לא היה בתשובה שקיבלנו כדי לענות על רוב רובם של העניינים, שהעלינו בפנייתנו המקורית. אנו שבות ומבקשות לקבל את המידע שביקשנו, וכן לקבל התייחסות לבקשות המפורטות שהעלינו, לרבות הבקשה לאפשר לנציגות מטעם ארגוני זכויות האדם לבקר ב"שדה תימן" ובכל מתקן אחר בו מוחזקים העצורים מעזה.

פירוט עדויות עצורים

עדויות של סמיר עלי מוחמד עטאר⁴:

מר סמיר עלי מוחמד עטאר, ת.ז. 957464365, יליד 1971 ותושב שכונת אל-עטאטרה שבבית לאהיה ברצועת עזה. סמיר עובד כנהגו של ד"ר כמאל אלשראפי, יועץ לזכויות האדם של הנשיא הפלסטיני. סמיר עטאר נעצר ביום שני 5.1.09 בשעות הבוקר בביתו יחד עם בנו בן ה-14 ורבים משכניו. וכך הוא מתאר את מהלך מעצרו ואת החזקתו בתנאים מחפירים במחפורת (ההדגשות אינן במקור):

"ביום שני 5.1.09, בבוקר בזמן שהייתי עם בני משפחתי בתוך הבית כאשר מסביבנו שמענו הרבה ירי והפצצות. לאחר מכן החלו החיילים הישראליים לירות על הבית שלי ואז אני ובני משפחתי יצאנו מהבית כאשר אשתי מרימה דגל לבן ואני החזקתי בשני ילדי הקטנים. מחוץ לבית היו מספר רב של חיילים ישראלים – כ-50 - 60 חיילים. הם הורו לנו להרים את ידינו למעלה, אני הורדתי את ילדי, הם ערכו עלי חיפוש ולאחר מכן כבלו אותי ואת בני חסין בן ה-14 באזיקים ביחד. אותו דבר קרה עם השכנים שלי והצבא עצר 10 מהם [...] והובילו אותנו לביתו של חליל מסבאח אלעטאר המרוחק כ-50 מטרים מביתי [...] החיילים התייחסו אלינו יפה בתוך הבית אך לא סיפקו לנו אוכל או מים ואפשרו לנו רק פעם אחת לגשת לשירותים. בסביבות השעה 17:00 העבירו את כולנו, אזוקים בידיים מקדימה כאשר בני קשור ביד אחת איתי לאזור הטנקים במרחק של ק"מ מביתי. הגענו לשם בהליכה. הגענו למקום בו מוצבים הטנקים, ובאותו הזמן הטנקים ירו פגזים אל בית לאהיה. במקום שבו מוצבים הטנקים הכין הצבא הישראלי מבעוד מועד, שטח גדול, כ-2 דונם, אשר חפרו כך שנוצר מכתש שמסביבו חומות חול בגובה כ-2 מטר. החיילים הורו לנו לטפס על קירות החול ולרדת לתוך המכתש כאשר אנו אזוקים ושם הוחזקנו תחת כיפת השמים יומיים, עד יום רביעי בצהריים. החיילים החזיקו אותנו חשופים לקור העז ורק ביום שלישי בבוקר נתנו לכל שניים מאיתנו שמירה אחת. במהלך כל התקופה היינו אזוקים וישנו על החול. החיילים היו מספקים לנו אוכל פעם או פעמיים ביום ובקשר למים היינו מבקשים ולפעמים היו מביאים לנו באיחור. במקום לא היו שירותים ולא סיפקו לנו מוצרים היגיינים כמו נייר טואלט. בתוך המכתש הוחזקתי יחד עם עוד כ-70 אזרחים שרובם אני מכיר מהשכונה."

וכך מתאר סמיר עטאר את תנאי החזקתו במעבר לישראל ובתוך ישראל:

"ביום רביעי העלו את כולנו על משאית, כיסו את עינינו ונסענו כאשר טנק נוסע לפנינו למוצב ליד הים אשר הוקם לאחר ההתנתקות. המוצב הזה היה במרחק כ-5 ק"מ מהמקום בו הוחזקנו. בני חוסין הושאר במכתש ואינני יודע מה עלה בגורלו. במוצב הורידו אותנו החיילים. הושיבו אותנו על האדמה והחלו לקחת כל אחד לחוד ולחקור אותנו ליד העצים."

⁴ עדותו של סמיר עלי מוחמד עטאר, תושב בית לאהיה, נגבתה בתצהיר בידי עו"ד מאהר תלחמי מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים, ואשר ביקר ביום 14.1.09 את העצור הכלוא בכלא קציעות מכוח חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים.

לאחר חקירה שנמשכה כשעתיים לסירוגין בידי מספר חוקרים נאמר למר עטאר שהוא אמנם נחשד תחילה ב"חברות בחמאס", אולם לאחר בדיקה התגלה שהייתה טעות בזיהויו. אולם, למרות זאת הוא לא שוחרר, והוחזק במוצב עד שהועבר לישראל, למחנה ששמו ומיקומו אינם ידועים לו:

"במוצב הוחזקנו תחת כיפת השמים ובקור העז ותחת הגשם עד חצות. בחצות, החליפו את האזיקונים באזיקים מברזל, העלו אותנו לאוטובוסים, העבירו אותנו למקום אחר, מכוסע עיניים, אשר לא מסרו לנו את שמו או את מקומו."

במחנה זה, ששמו מעולם לא נמסר לו, צולם מר עטאר במצלמת מחשב, נלקחו ממנו טביעות אצבעות אלקטרוניות, ואדם במדי צבא, שהציג עצמו כרופא שאל אותו אודות מצב בריאותו. וכך הוא מתאר את תנאי החזקתו בשלב זה של המעצר (ההדגשות אינן במקור):

"לאחר מכן [קרי, אחרי הזיהוי, הבדיקה הרפואית והחקירה הראשונה - ב.ש.ב.] העבירו אותי ל"ברקס", חדר בשטח 300 מ' מחולק לשני אגפים א' ו ב' שם החזיקו עוד כ-80 אזרחים. החיילים נתנו לנו מזרונים ושמיכות. לאחר כשעה העבירו אותי לתא מעצר, הוחזקתי לילה אחד לבד, לא אפשרו לי לקחת את המזרון או את השמיכה, כך שישנתי על הרצפה ללא שמיכה ובתא לא היו שירותים או מים. קיבלתי רק ארוחה אחת."

ביום שישי בסביבות השעה 11:00 בבוקר נלקח מר עטאר לחדר קטן וקצין "עם שני עלי תות על הכתף" שאל אותו לגבי שמו, מקום עבודתו, ואם יש לו קשרים לארגון טרור. מר עטאר השיב בשלילה. הוא נשאל אם הוא רוצה ללכת הביתה? ומשענה בחיוב נתבקש לחתום על נייר שתוכנו לא הוסבר לו. **הקצין לא מסר לו שהוא עצור, ולא אמר לו מה הבסיס החוקי לכליאתו.** ביום שבת, בסביבות השעה

15:00 הועבר מר עטאר באוטובוס יחד עם עצורים נוספים לקציעות. רק כאשר נפגש עם עו"ד מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים ביום 14.1.09, **עשרה ימים לאחר מעצרו**, הבין שהוא מוחזק בטענה שהוא "לוחם בלתי חוקי".

עדותו של ח'ליל מסבאח עואד עטאר:⁵

מר ח'ליל מסבאח עואד עטאר, ת"ז 925852535, הוא יליד 1953 ותושב שכונת אל-עטאטרה שבבית לאהיה. ח'ליל עטאר נעצר ביום שלישי 6.1.09 בביתו, שהיה בן שתי קומות, וזאת לאחר שהצבא הפגיו את ביתו והרס את קומתו העליונה. לדבריו, לאחר ההפגזה פרצו החיילים לבית, ולמרות תחנוניו הרסו את הבית מבפנים והוציאו את כל הדיירים, כ-20 מבני המשפחה המורחבת. החיילים גררו את מר ח'ליל עטאר אל מחוץ לבית, כשהם מקללים אותו בגסות. מחוץ לבית עצרו אותו והורו ליתר הדיירים ללכת לג'באליה. וכך הוא מתאר את **מעצרו והעברתו למחפורת** (ההדגשות אינן במקור):

"החיילים כבלו את ידי באזיקונים מפלסטיק (מקדמת הגוף), כיסו את עיניי, שני חיילים החזיקו אותי משתי הידיים והובילו אותי לבור במרחק של כ-500 מטר מהבית. השטח של הבור היה בין דונם לשני דונם שמוקף בחומה של חול בגובה

⁵ עדותו של ח'ליל מסבאח עואד עטאר, תושב בית לאהיה, נגבתה בתצהיר בידי עו"ד מאהר תלחמי מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים, ואשר ביקר אותו בכלא קציעות ביום 14.1.09. ביום 15.1.09, 10 ימים לאחר מעצרו, הובא מר ח'ליל עטאר לביקורת שיפוטית ראשונה ובמהלכה הורה כבוד השופט פלפל למחוק את בקשת המעצר (לבקשת ב"כ המדינה) ועל שחרורו של מר ח'ליל עטאר. רצ"ב פרוטוקול הדין.

שני מטרים. בבור הוחזקתי כשעתיים והיו שם כ-90 אזרחים נוספים. לאחר כשעתיים בתוך הבור ללא כיסוי עיניים, חזרו וכיסו את עיניי והעבירו אותי יחד עם שאר העצורים במשאית לבור אחר ליד הים בשטח ישראל. הבור היה בשטח של כחצי דונם, חלק מאיתנו הוחזק בתוך הבור וחלק על החול. לא אפשרו לנו להרים את הראש. בתוך הבור התחיל לרדת עלינו גשם אז בהתחלה הביאו לנו שמיכות ולאחר רבע שעה הכניסו אותנו לתוך אוטובוסים. בתוך האוטובוס הייתי מכוסה עיניים. נסענו כשעתיים. הורידו אותנו בחצר של מחנה צבאי, נתנו לנו שמיכות ומים ולאחר שעתיים הכניסו אותנו לצינוקים, כל אחד לבד בצינוק (ככל הנראה התכוון לומר "תא") לפי מיטב ידיעתי. אני חושב שהמחנה בנגב."

במחנה הצבאי נחקר מר עטאר, ובמהלך החקירה הבטיח לו קצין, ככל הנראה בדרגת סגן אלוף, כי הוא ישוחרר. אולם, בפועל הוא הוחזק במשך יומיים נוספים בתא לבדו במחנה, הועבר לקציעות, ורק ביום 15.1.09 – עשרה ימים לאחר מעצרו – שוחרר בביקורת השיפוטית.

עדותו של חאמד עדנאן רג'ב עטאר:⁶

מר חאמד עדנאן רג'ב עטאר, ת"ז 946684016, הוא יליד 1983 ותושב בית לאהיה. חאמד סובל מעיוורון בעין ימין ועובד בארגון אלנור לנכים. בשעות הבוקר המוקדמות של יום ראשון 4.1.09, הוא נעצר בביתו, שבקומה ראשונה במבנה של שלוש קומות. הבית איכלס אותה עת 43 נפשות, שהתמקמו בקומה הראשונה לאחר שפגז פגע בבית. החיילים התפרצו לביתו תוך כדי ירי והשלכת רימוני הלם וקול, ערכו חיפוש על הגברים שהיו בבית, והעבירו אותם בהליכה - בידיים אזוקות ועיניים מכוסות - מרחק של כ-600 מטר לבית אחר, שבתוכו הוחזקו במשך יום וחצי, יחד עם רוב הגברים שבשכונה. משם הועברו העצורים למחפורת ומהמחפורת למשאית, בה בילה מר עטאר את הלילה בתנאים מזעזעים, וגם היה קורבן לאלימות פיזית:

"ביום ראשון בסביבות השעה 5:00, בזמן שהילדים ישנו, החיילים נכנסו לבית לאחר שזרקו לתוך הבית רימוני קול והלם. לאחר מכן החיילים ירו בתוך הבית ולכל עבר ולאחר מכן ערכו עלינו חיפוש ועצרו אותי יחד עם אחיי עדנאן, מרואן, חסן, מוחמד ואבי והובילו אותנו מחוץ לבית שם ערכו עלינו חיפוש ולאחר מכן הכניסו אותנו בחזרה לתוך הבית והחזיקו אותנו בחדר נפרד מהנשים והילדים יחד עם דוד שלי (אח של אמא) ו(2) ילדיו וסבא שלי. החזיקו אותנו בבית כשעה ולאחר מכן, כבלו את ידינו מקדמת הגוף באזיקונים וכיסו את עינינו והובילו אותנו לבית אחר בשכונה במרחק של כ-600 מטר, שם החזיקו אותנו בחצר ושם הוחזקו גם רוב הגברים של השכונה. בלילה הכניסו אותנו לאחד מחדרי הבית בשטח של 12 מטר להערכתי והחזיקו אותנו שם יחד עם עוד כ-50 אזרחים אחרים. במהלך הלילה שמענו הפגזות וירי בסביבתנו. למחרת היום בסביבות השעה 16:00 הוציאו אותנו למקום פתוח קרוב לבית, במרחק של כ-100 מטר ושם הכניסו אותנו לבור גדול עם חומה של חול מסביבו במקום בו מוצבים הטנקים, שם חילקו אותנו לשתי קבוצות. קבוצה אחת הכניסו למשאית, מונה כ-30 אנשים. מזג האוויר היה קר מאוד ונאלצנו לישון במשאית כאשר אני אזוק ועיני מכוסות. ואת הקבוצה השנייה השאירו בבור. החיילים חילקו מספר שמיכות לאזרחים אך לא מספיק לכולם, אולי שמיכה לכל 2. הוחזקנו במשאית עד לשעה 12:30 למחרת היום ובמידה ומישהו היה צריך לעשות את צרכיו היה עושה את זה מעבר למשאית. החיילים אסרו עלינו לדבר ומי שדיבר הוכה."

לאחר שני לילות במעצר באתרים זמניים, הוסע מר חאמד עטאר, יחד עם העצורים הנוספים שהוחזקו איתו במשאית, לשטח פתוח קרוב לים (נסיעה שארכה כחצי שעה, בסביבות השעה

⁶ עדותו של חאמד עדנאן רג'ב עטאר, תושב בית לאהיה, נגבתה בתצהיר בידי עו"ד מאהר תלחמי מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים, ואשר ביקר אותו בכלא קציעות ביום 14.1.09.

12:30 ביום 6.1.09). שם הוחזק בקור העז תחת כיפת השמיים במחפורת גדול באדמה מוקף בחול:

"כאשר הגענו לבור התירו את האזיקים מעלינו והורידו את כיסוי העיניים אך לאחר כשעתיים חזרו ואזקו אותנו וכיסו את עינינו. אנחנו ביקשנו שמיכות אך הם לא הביאו לנו ובמשך כל הלילה לא הצלחתי לישון מהקור ומהתנאים הקשים ששררו. גם לא סופק לנו אוכל."

לאחר שלושה לילות (וכארבעה ימים) של קור, סבל והשפלה -תחילה באחד הבתים, לאחר מכן במשאית ואז ב"בור" - נמשך מסע ההשפלה של חאמד עטאר במקום מעצר זמני אחר קרוב לגבול. וכך מתאר חאמד את אשר אירע:

"למחרת היום [ככל הנראה ביום 7.1.09] העבירו אותי יחד עם כל העצורים האחרים למקום קרוב לגבול וקרוב לים. שם היו מוצבים קרוואנים ודחפורים. שם ערכו עלינו חיפוש קבוצתי כאשר התבקשנו להוריד את כל הבגדים למעט התחתונים. לאחר מכן החזיקו אותנו תחת כיפת השמיים על החצץ."

לאחר שתי חקירות קצרות באזורים שונים באותו "מחנה זמני" התחיל לרדת גשם, ובשלב מסוים הכניסו החיילים את העצורים לאוטובוסים והעבירו אותם למחנה בתוך ישראל, במרחק של כשלושת רבעי שעה מהמחנה הקודם. במחנה זה, ששמו ומיקומו לא נמסרו לעצור, נערכו חיפושים, נלקחו טביעות אצבעות וצילומים, והעצורים עברו בדיקות רפואיות, הוכנסו לאולם וקיבלו שמיכות ומזרונים דקים. באולם זה הוחזקו לילה נוסף, הפעם ללא אזיקים וללא כיסוי עיניים. משם נלקח מר חאמד עטאר לחקירה, שארכה כשעה וחצי כשידיו אזוקות מאחורי גבו והוא כבול לכסא. מחדר החקירות הוא הועבר לתא ללא שירותים או מקלחת, שם הוחזק בבידוד למשך שני לילות. ביום שישי 9.1.09 הודיע לו קצין צבא, שהוא חשוד בחברות בארגון עוין, ודרש שיחתום על נייר בשפה העברית, שאת תוכנו הוא לא הבין. אולם לא נמסר לו באופן פורמאלי שהוא עצור, ולא נאמר לו מכוח איזה דין כולאים אותו. בשבת הועבר לקציעות.

עדותו של מג'די מחמד עיד אלעטאר:⁷

מר מג'די מחמד עיד אל-עטאר, ת"ז 902990381, הוא יליד 1966 ותושב שכונת אלעטאטרה. הוא נעצר ביום 5.1.09 בביתו. סיפורו מדגיש לא רק את תנאי הכליאה המחפירים, אלא גם אלימות שהפעילו חיילים כלפי מי שהעז לבקש מזון או כל צורך בסיסי אחר:

"ב-4.1 נכנס הצבא לעזה והתחיל להפציץ את השכונה. אני והאחים שלי גרים באותו אזור. החיילים התחילו לירות על הבית שלי שהוא בן 4 קומות וגם להשליך פצצות קול. הבית של השכן שלי נשרף כליל וגם הבית של אחי. השכן ואחי הגיעו אליי הביתה. היינו 22 אנשים בתוך הבית[...]. בבוקר שאחרי, החיילים דפקו בדלת ואני המשכתי לצעוק בכיוונם לא לירות. הפרידו בין הנשים והילדים לגברים. לנשים וילידים אמרו ללכת לג'באליה. אני, שלושת הילדים שלי, אחי וארבעת ילדיו, וגיסי, כיסו את עינינו ואזקו את ידינו. שמו אותנו בתעלה בעומק של כשלוש מטר והיו שם עוד כ-70 אנשים. היינו שם יומיים, בלי אוכל, בלי שמיכות, ובלי מים, גם לא נתנו לנו ללכת לשירותים. אף אחד לא דיבר איתנו וכל הזמן ההפצצות נמשכו. המיקום היה ליד האוניברסיטה האמריקאית-קרוב להתנחלות דוגית. אחר כך העמיסו אותנו על משאיות. הרגשתי שהמשאיות עברו בדרכים חקלאיות מאחר וכל הזמן קפצנו מהמקום וקיבלנו מכות. העבירו אותנו לעוד תעלה שנמצאת קרוב לזיקים. נשארנו שם

⁷ העדות נגבתה ע"י גבי סועאד גימאל, עובדת המוקד להגנת הפרט ביום 14.1.09, באמצעות הטלפון.

שלושה ימים בלי אוכל, בלי מים, בלי שמיכות. היה קפוא שם. כל הזמן הייתי עם כיסוי עיניים וידיים אזוקות מקדימה. **אפילו כשביקשנו ללכת לשירותים, אף אחד לא שמע לנו וכל הזמן החיילים הרביצו לכל מי שהעז לבקש משהו.** בשעות הערב העמיסו אותנו על משאיות ולקחו אותנו לתוך זיקים. שם היה מתקן חקירה. חקרו אותנו אחד אחד במשך כשעה. החוקר היה דובר ערבית. שאלו אותנו על חמאס, מנהרות, משגרי טילים, אם יש לנו קשר. אחר כך העלו כל 20-25 אנשים לאוטובוס עם כיסוי עיניים ואזיקים בידיים. לקחו אותנו למכולה גדולה ליד באר שבע.

עדותו של אחמד שחאדה אבו-סלאח⁸:

מר אחמד שחאדה אבו-סלאח, ת"ז 801017195, יליד 1985 ותושב בית חנון שברצועת עזה, נעצר ביום ראשון (ככל הנראה 4.1.09) מבית חמו שבבית לאהיה בסביבות השעה 9:00 בבוקר. לדבריו, החיילים כיתרו את הבית, הכניסו כלב ענק לתוכו ולאחר מכן הורו לכל דיירי הבית לצאת. כשיצאו, עצרו החיילים את מר אחמד אבו-סלאח, יחד עם חמו וילדיו, ומשם העבירו אותם ברגל כחצי שעה לבית אחר, שם הוחזקו בחצר יחד עם עצורים רבים נוספים. **כאשר ניסה לשבת, מספר חיילים תקפו והיכו אותו.** בסביבות השעה 20:00 הכניסו אותם לבית שבו שהו עד למחרת היום, כאשר ידיהם אזוקות מקדמת הגוף ועיניהם מכוסות. למחרת היום הועבר אחמד **לאולם גדול מ"זינקו"** [ככל הנראה מפח] **שם הוחזק יחד עם כ-60 עצורים נוספים במשך ארבעה ימים ומשם הועבר לקציעות.**

החובה ליידע את משפחתו ועורך דינו של עצור על מקום הימצאו

בפנייתנו שבסימוכין ביקשנו להבטיח, כי מידע על מקום הימצאותם של הכלואים יהיה זמין באופן מיידי לבני משפחה ולנציגי ארגוני זכויות אדם, הפונים בבקשה לברר היכן הם מוחזקים. אולם גם חובה זו לא מולאה. כבר ביום 7.1.08 פנה המוקד להגנת הפרט למש"ט כלליה הצה"לי וביקש לאתר עשרות פלסטינים מעזה. ביום 8.1.08 נמסר למוקד, כי המש"ט אינו רשאי למסור כל מידע בעניינם. בו ביום הגיש המוקד עתירת הביאס קורפוס ורק בעקבותיה נמסר מידע אודות העותרים ועצורים אחרים (בג"ץ 289/08 **חביב עטאר נ' צה"ל**). בהמשך לעתירה זו, הודיעה המדינה בתגובתה מיום 11.1.09, כי "כל עוד יימשכו פעולות הלחימה ברצועת עזה עשויים להיתפס בידי כוחות צה"ל תושבים פלסטינים נוספים. שמותיהם של אלה שייתפסו יועברו למש"ט הכלליה של המשטרה הצבאית. ייעשה מאמץ כי העברת השמות למש"ט הכלליה תתבצע לא יאוחר מ-48 שעות מעת העברתם של הכלואים לישראל. ניתן יהיה לפנות למש"ט הכלליה בעניינם של כלואים ספציפיים בהתאם לנהלים הקיימים של מש"ט הכלליה."

בתשובה שבסימוכין לא היתה כל התייחסות לעניין חשוב זה - הבטחת זמינות המידע בנוגע למקום הימצאם של כלואים מרגע מעצרים - המהווה ערובה חיונית להבטחת זכויות הכלוא מרגע מעצרו ולפיקוח אפקטיבי על חוקיות החזקתו ומניעת העלמתם של אנשים. גם מחדל זה חייב להיחקר.

⁸ עדותו של אחמד שחאדה אבו-סלאח, מבית חנון, נגבתה בתצהיר בידי עו"ד מאהר תלחמי מטעם הוועד הציבורי נגד עינויים, ואשר ביקר אותו בכלא קציעות ביום 14.1.09.

אם לא די בכך, עצורים שביקשו לדעת מה עלה בגורל בני משפחותיהם, ובפרט ילדיהם שנעצרו עימם, אך לא הובאו עמם לישראל, לא קיבלו מענה. כך, למשל, לא ידע מר סמיר עטאר מה עלה בגורל בנו חוסין, בן ה-14 שנעצר עימו ואף היה אזוק יחד עמו במשך למעלה מיומיים. גם מר חיליל עטאר לא ידע מה עלה בגורל בנו אחמד, שנעצר יום לפניו.

סיכום

כאמור, העדויות המובאות לעיל הן רק קצה הקרחון של המידע המתחיל להתגלות לגבי היחס כלפי עצורים פלסטינים מעזה – תנאי מעצרם, כליאתם וחקירתם במהלך הלחימה בעזה. **עדויות אלה אינן מותירות ספק באשר להפרות בוטות של החובה להבטיח, כי אדם - כל אדם - יוחזק בתנאי מעצר ראויים, תוך שמירה על כבודו ושלמות גופו, ותוך קיום פיקוח חיצוני הולם על אופן הטיפול בו, כדי להבטיח שלא ייחשף לעינויים או ליחס או ענישה אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים.** חובות אלה הן מוחלטות ואין לגרוע מהן גם בזמן לחימה. הן מעוגנות בעקרונות היסוד של המשפט החוקתי הישראלי ושל המשפט הבינלאומי, ההסכמי והמינהגי, אליו מחויבת מדינת ישראל.

כזכור, במכתבנו עמדנו בין השאר על הצורך לקיים ביקורת שיפוטית בהקדם, גם על מעצרם של אנשים, הנעצרים במהלך הלחימה. ואכן, עדויות אלה ממחישות אף את הפגיעה החמורה בזכויות אדם, הנגרמת מעיכובים משמעותיים בקיום ביקורת זו. בהעדר ביקורת חיצונית פרטנית על מעצרו של אדם, אין לעצור כל אפשרות להתלונן על תנאי כליאתו ועל אופן הטיפול בו, והדבר פותח פתח עצום לפגיעה בזכויות הכלוא ולטיפול בלתי הולם בו. אולם מעבר לכך, העובדה שחלק מהעצורים – לגביהם לא התקיימה, בסופו של דבר, הצדקה להמשך מעצרם – שוחררו כעבור ימים ארוכים בתנאי מעצר מחפירים – מצביעה אף היא על הפגיעה הקשה, הכרוכה בעיכוב הביקורת הנדרשת.

לאור כל האמור לעיל אנו פונים אליכם בבקשה דחופה להורות על חקירה עצמאית, ממצה ובלתי תלויה של תלונה זו.

בנוסף, אנו חוזרים על בקשתנו, שלא זכתה להתייחסות בתשובה שקיבלנו, לאפשר לנציגות מטעם ארגוני זכויות האדם לבקר ב"שדה תימן" ובכל מתקן מעצר אחר, בו מוחזקים עצורים, אשר נעצרו במסגרת הלחימה.

כמו כן, אנו חוזרות על בקשותינו, כמפורט במכתבנו המקורי, ובין השאר:

- לקבל מידע על הכלואים, שנעצרו בעזה במהלך הלחימה. כמה נעצרו? כמה מוחזקים כעת בידי הצבא?
- לקבל מידע על מתקני הכליאה, בהם מוחזקים הכלואים. היכן הם מוחזקים? אלו מתקנים, מלבד שדה תימן, משמשים היום להחזקת כלואים אלה? כמה כלואים מוחזקים בכל מתקן? כמו-כן, **נבקש לקבל את העתק הנהלים, שהוזכרו בסעיף 3 לתשובת הפצ"ר והמסדירים את אופן ביצועם של מעצרים בידי הצבא.**

- להבטיח, כי יינתנו הודעות כנדרש לצלב האדום, וכן לקרוביהם של הכלואים ו/או לעורכי דינם או לסנגוריה הציבורית. בתשובה נאמר, כי מידע בנוגע לעצורים הועבר לצלב האדום ואושר לארגון לבקר במתקן הכליאה בשדה תימן. על כך כשלעצמו יש לברך, אולם אין בכך כדי ליתר הבטחת מנגנון למתן הודעות מיידיות לקרובי הכלואים, לעורכי דינם ו/או לסנגוריה.
- לפעול להקמת ועדה מייעצת, כהצעת בית המשפט העליון בפרשת מחנה עופר (עליה עמדנו בהרחבה במכתבנו המקורי, בג"צ 3278/02 המוקד להגנת הפרט נ' מפקד כוחות צה"ל באזור הגדה המערבית, פ"ד נז(1) 385 (2002)), אשר תפקח באופן שוטף על תנאי המעצר בכל מתקן כליאה, שיהיה בניהול הצבא, לרבות שדה תימן.

בכבוד רב,

לילה מרגלית, עו"ד
האגודה לזכויות האזרח

עביר ג'ובראן-דקואר, עו"ד
מתאמת המחלקה המשפטית
המוקד להגנת הפרט

באנה שגרי-בדארנה, עו"ד
מנהלת המחלקה המשפטית
הוועד הציבורי נגד עינויים

העתקים :

כבוד השופט בדימוס מיכה לינדנשטראוס, מבקר המדינה
עו"ד ענבל רובינשטיין, הסנגורית הציבורית הראשית
ועדת חוקה, חוק ומשפט